

ARTS

Curiositats iconogràfiques: El color del dolor

Ana Fernández Álvarez

El Davallament de la Creu, 1432, de Roger van der Weyden¹ (Tournai 1399 - Brussel·les 1464), que actualment forma part de la col·lecció del Museu del Prado, va ser un encàrrec per a la capella de la Confraria dels Ballesters de l'església de Santa Maria, a Lovaina, i és una de les obres més madures d'aquest meticulós artista flamenc.

Per accontentar els seus clients, van der Weyden crea un virtuos catàleg comercial de robes, amb la riquesa cromàtica i el variat oripell de les textures i de les qualitats dels teixits reproduïts, però, també i més interessant, el pintor ens plasma tota la gradació emocional que el Dolor humà pot arribar a posseir.

Experimentant el ric espectre de matisos que qualsevol sentiment té, ens adonem que no és el mateix sentir aflicció que desesperació, com tampoc ho és estar alegre que sentir-se feliç. L'artista així ho entén i ens elabora una magnífica carta cromàtica d'emocions que recull tots els registres tonals del Dolor, cadascun ofert per partida doble, atenent al gest de cada figura i al significat que els colors representen i que l'artista adjudica a les robes dels personatges. Per tant, aquest receptari cromàtic demana la lectura simbòlica de cada color i de cada gest, no la mera percepció que puguin tenir com atributes decoratius o anecdòtics.

Començant la lectura de la imatge d'esquerra a dreta, la primera figura que identifiquem és la de Maria Salomé, amb el gest de l'abatiment, *dolor intens que porta al desànim*. Porta un vestit gris² que, per idèntic

valor simbòlic, abatiment, emfatitza la pena del seu gest. El cap se'l cobreix amb un tocat blanc de plom, color associat a la puresa, al misticisme i a la modèstia.

Curiosament, aquest blanc amb qual l'artista obre la superfície visual del Davallament resulta ser, a més, la suma de les tres grans superfícies cromàtiques que seguidament percebem, el vermell del drapejat de Sant Joan, el verd de Maria de Cleofàs i el blau de la Verge, perquè la suma d'aquests tres colors primaris és la que fa possible la teoria tricromàtica, per la qual s'obté el blanc³.

Davant Salomé es troba Sant Joan, mostrant l'aflicció, *dolor intens, però serè*. Vesteix de vermelló, la joia vermella de l'Edat Mitja⁴, color lluminós i que simbolitza l'agonia i la sublimació.

Al costat de Sant Joan, Maria de Cleofàs, la compassió, *acompanyar el dolor dels altres*. Es troba revestida de verd terra amb veladures de plom groc⁵ que ressalten el pigment principal i endolceixen el modelat del vestit. El verd és el color de l'esperança, de l'equilibri i de la serenor.

Els dos personatges anteriors acompanyen dolçament el cos de la Verge en ple anorreament, *dolor que fa defallir*, va vestida de blau ultramar⁶, color lluminós que simbolitza la puresa, la veritat, la modèstia i l'infinit. Valors significatius que evoquen la fragilitat, per això mateix, és l'únic personatge que ha perdut la consciència a l'escena.

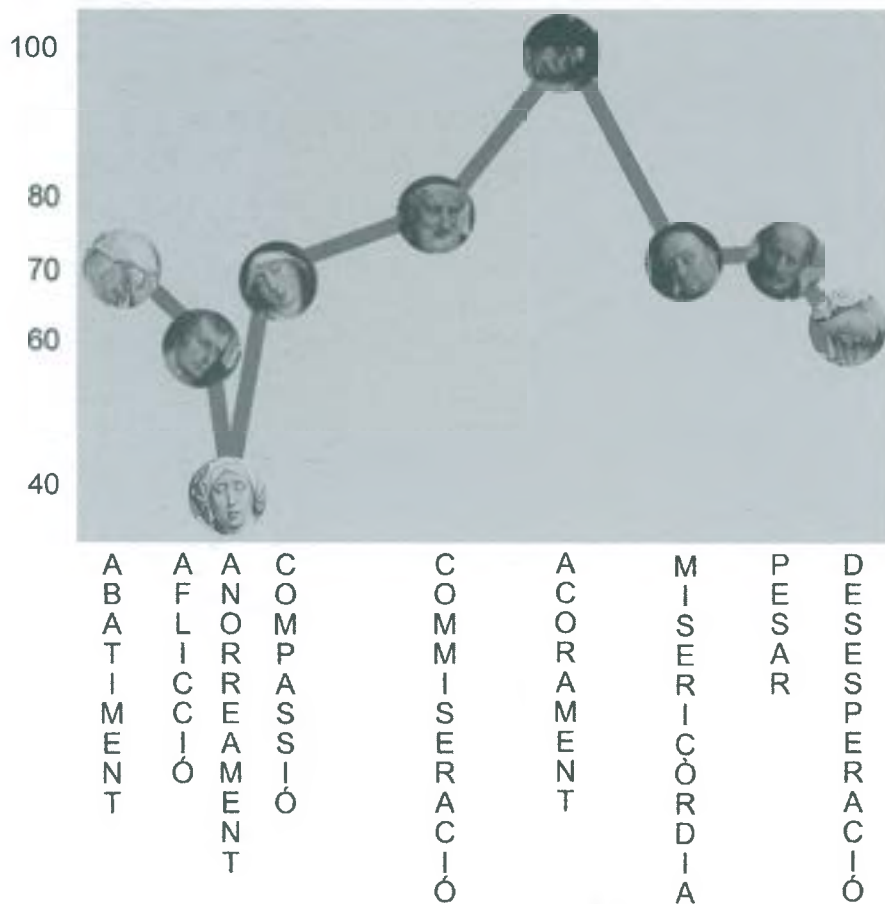
El desmai de la Verge crea una diagonal idèntica a la dibuixada pel cos del seu fill i, mirant més atentament, ens adonem que Weyden dóna la mateixa posició corporal a ambdós. Emfatitzant aquest paral·lelisme, fixem-nos en el detall de les seves mans, juntes, igualment defallides, una amb el blanc lívid del desmai i l'altra, amb el blanc tenyit per la sang que sol acumular-se a les extremitats dels cadàvers.

Al centre, Josep d'Arimatea, significat per la commiseració, *patir pel dolor dels altres*, combina el carmesí de la cotxinilla, vigor i força, amb el marró terra, que simbolitza el dolor arrelat, el pesar, la melangia, la dignitat i la solidesa. L'artista sembla explicitar que l'enteresa és la qualitat que fa possible posseir la sensibilitat suficient com per a patir pels altres. És ell, precisament, qui porta el pes més intens del cos de Crist en la seva davallada.

Sobre tot el conjunt, al centre de la taula, l'àngel *psicopompo*, portador de les ànimes. Vestit totalment de blanc plom, amb les ombres aconseguides amb blau ceruli, és el color de la simplicitat, del cognitiu, de la pietat, de l'espiritualitat i de la puresa. Aquest personatge representa l'acoramament, *dolor moral vivíssim entre iguals*. L'Àngel i Crist són els dos personatges que tenen naturalesa divina en aquesta escena, per això aquesta connotació cromàtica 'entre iguals'.

Aguantant els peus de Crist, Nicodemus, interpretant la misericòrdia, *sensibilitat dolorosa*. Apareix amb un sobretot brocat on domina el groc cadmi⁷, matisat pels colors de plom, siena torrat i groc de Nàpols. La tonalitat dominant simbolitza la veritat i la generositat, com Josep d'Arimatea, portadors ambdós del cos de Crist, suporta el dolor aliè.

Seguidament i en un pla molt secundari, es troba el diaca de la Confraria dels Ballesters, representant el pesar, *sentir el pes del dolor*. L'endevinem amb un vestit negre marfil, sinònim del dol, ell és el per-

Noia del mirall

Aquarel·la

Camil Fabregas i Dalmau, 1930?

sonatge anacrònic de l'escena, no es correspon cronològicament al martiri en el Gòlgota, per tant, és ell l'escollit per a representar el dol, el dolor permanent dels cristians davant la mort del fill de Déu. També és ell el triat com a portador dels ungüents postmortem (resines i àloe), com a recordatori perenne de les ofrenes degudes al culte eucarístic.

La darrera figura és la de Maria Magdalena, la desesperació, *impotència davant el dolor*. El color més representatiu de la seva vestimenta és el violeta, un ultramar francès barrejat amb un carmesí d'alitzarina molt diluïts, que representa la devoció passional, color molt adequat davant els controvertits i ambigus sentiments entre ella i Crist

Traduïdes en una gràfica les intensitats emocionals de dolor que experimenta cada personatge⁹, aconseguides, com ja he dit, a través del gest i matisades a través del color, el resultat és, essencialment, el següent:

- 1 El seu autèntic nom és Roger de la Pasture.
- 2 Aconseguit amb un negre marfil, obtingut per la carbonització d'ossos d'animals, en origen de marfil, d'aquí el seu nom, barrejat amb blanc de plom.
- 3 Plantejament intuïtiu per part de Weyne, ja que aquestes teories cromàtiques es desconeixien a l'època.
- 4 Sulfur de mercuri, un pigment molt costós i produït, principalment, per Holanda. Se li afegia plom vermell per a un assecat més ràpid.
- 5 El groc plom és el resultat de precipitar solucions de sodi o potassi i sals de plom. Van der Weyne utilitza profusa-

OFERTA DE PREPUBLICACIÓ

El mes de desembre sortirà al mercat el llibre LA CREU ALTA, JONQUERES I SANT PERE DE TERRASSA (1700-1904). UN TERME DESAPAREGUT, escrit per David Laudo Cortina i publicat amb motiu del centenari de l'agregació de la Creu Alta a Sabadell. El preu de venda és de 20 €.

Si feu la vostra reserva abans del dia 1 de novembre de 2004, el vostre nom constarà en el llibre com a col.laborador de l'edició en alguna de les formes següents, a la vostra elecció:

Josep xxxxx i xxxxxxxxx

Josep xxxxx i Marta xxxxxxx

Família xxxxx - xxxxxxx

Associació xxxxx

AGRUPACIÓ DE VEÏNS
DE LA CREU ALTA

FUNDACIÓ
ARS

BIBLIOTECA QUADERN

La millor manera de fer la reserva i el pagament es per mitjà de transferència bancària al Banc Sabadell, compte 0081 0052 03 0002070009 de l'Associació de Veïns de la Creu Alta, fent constar en l'apartat *observacions* el vostre nom, tal com voleu que apareixi en el llibre.

També podeu fer la reserva i el pagament en efectiu a la mateixa Associació, carrer Major, 70, els dilluns, de 6 a 8 de la tarda.

Per a qualsevol consulta podeu trucar a la Fundació Ars, telèfon 937 259 427, de 6 a 9 de la tarda, de dilluns a dijous.